

بخش پنجم:

مروری بر کتاب‌شناسی زنان و

نقد و معرفی چند کتاب

پیش در آمد

با توجه به پژوهش‌های گسترده پیرامون پدیده فمینیسم و جنبش زنان در جهان و ایران امروز، کتاب‌ها، پایان‌نامه‌ها و مقاله‌های فراوانی به زبان‌های مختلف از جمله به زبان فارسی در این باره پدیده آمده است، که احصاء همه آن‌ها شامل بر چند جلد کتاب می‌شود، از باب «ما لا یُدْرَکُ کُلَّهُ لایَتْرَکُ جُلَّهُ»، و به منظور تأمین حداقل نیاز خوانندگان محترم در این باب، مروری بر چند نوشته مستقل داریم که هرکدام از آنها جداگانه به نحوی متکفل کتاب‌شناسی زنان شده‌اند.

و نیز سه مورد از کتاب‌های مربوط به جنبش زنان (فمینیسم) مورد معرفی و نقد و بررسی اجمالی قرار گرفته است. یکی از آن‌ها تألیف به زبان فارسی است (کتاب خانم مشیرزاده)، و دیگری ترجمه‌ای است به فارسی که متکفل بحث در پیشینه جنبش زنان در تاریخ کهن و صدر اسلام می‌باشد (کتاب خانم مرنیسی) و سومی نیز نقد و معرفی کتابی است به زبان انگلیسی که متکفل بررسی پدیده فمینیسم در سرزمین‌های اشغالی فلسطین (اسرائیل) می‌باشد و جهت فراهم آمدن امکان مقایسه این پدیده در جهان اسلام و دنیای غیراسلامی، نقد و معرفی شده است. بنابراین مقالات این بخش نیز دارای عناوین ذیل می‌باشد:

- ۱- مروری بر کتاب‌شناسی زنان،
- ۲- نقد و بررسی کتاب «از جنبش زنان تا نظریه اجتماعی؛ تاریخ دو قرن فمینیسم»،
- ۳- نقد و بررسی کتاب «زنان حجله‌نشین و نخبگان جوشن پوش»،
- ۴- فمینیسم در فلسطین اشغالی (اسرائیل).

مروری بر کتاب‌شناسی زنان

لاله سنگتراش^(۱)

مقدمه

بی‌تردید زنان نیمی از جامعه‌ی انسانی را تشکیل می‌دهند؛ جامعه‌ی انسانی که در طول اعصار گذشته فراز و نشیب‌هایی را پشت سر گذاشته است.

در طول زمان بسیاری از رفتارهای، عادات اجتماعی، سنن و آداب و رسوم دستخوش تغییر و تحولاتی گشته است. شرایط خاص زمانی، نیازها و تحولات فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی (که بی‌شک انسان خود در وقوع آن‌ها نیز مؤثر بوده است) به گونه‌ای پیچیده جامعه‌ی انسانی را در مسیر دگرگونی‌های نوینی قرار داد.

جامعه‌ی زنان نیز از این تحولات بی‌نصیب نماندند، بسیاری از مناسبات اجتماعی پیشین دچار تغییر یا به‌کل متحول گشت.

تحولات در حوزه‌ی زنان به راحتی و یک‌شبه به‌دست نیامد، که حاصل قرن‌ها مبارزه و تلاش زنانی بوده است که به انحاء مختلف و تحت شرایط گوناگون جوامع‌شان، خواهان به رسمیت شناخته شدن خویشتن به عنوان یک انسان و به تبع آن برخوردار از حقوق انسانی خود بوده‌اند. زنان در تمامی اعصار در تمامی کشورها برای بهبود وضعیت خود و دیگر زنان جامعه تلاش و

۱- دانشجوی کارشناسی ارشد علوم سیاسی در دانشگاه علوم و تحقیقات دانشگاه آزاد. (لیسانس دانشگاه تهران - دانشکده حقوق و علوم سیاسی). محقق و همکار در طرح‌های تحقیقاتی مرکز مطالعات عالی بین‌المللی دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران.

مبارزه کرده‌اند. گرچه اشکال این مبارزه در شرایط مکانی و زمانی مختلف متفاوت بوده است؛ اما همه‌ی آن‌ها تقریباً خواهان یک اصل مهم و مشترک بوده‌اند: به رسمیت شناخته شدن به‌عنوان یک انسان آزاد و به تبع آن برخورداری از حقوق انسانی.

بی‌تردید تلاش برای این آرمان ارزشمند و پاسداشت ارزش‌های انسانی نیازمند درک عمیق و صحیح زن در سایه برخورداری از آگاهی و دانش لازم در زمینه‌ی مسائل زنان در همه‌ی ابعاد در طول تاریخ است. مسائل زنان هرچند قرن‌هاست که به انحاء مختلف به آن پرداخته می‌شود، لیکن به دلیل وجود شرایط اجتماعی متفاوت، پیش‌داوری‌ها، آداب و رسوم دست و پاگیر و عدم درک بسیاری از واقعیات، همچنان بحثی جدل‌آمیز، پیچیده و فراگیر است. موقعیت فرودست زنان در جامعه و تبعیضی که زنان به دلیل جنس خود با آن مواجهند، دست‌مایه بحث‌ها، تحقیق‌ها، پژوهش‌ها، مقالات و کتاب‌های بسیاری گشته است که هر یک به نوبه خود، سعی داشته‌اند، در حد توانایی خود، به ریشه‌یابی مسائل زنان پرداخته و راه‌حلی ارائه دهند، یا برای شناخت بیشتر از وضعیت آن‌ها به تشریح و توصیف همت گماشته‌اند.

به هر تقدیر کار در خصوص زنان، بسیار پیشتر شروع گشته و همچنان ادامه دارد و همت برای رفع مسائل زنان نه تنها محتاج کاری عملی که آگاهی از تلاش‌هایی است که دیگران کرده‌اند.

مسائل زنان در ایران جدای از مسائل زنان در جهان نیست، که در عین حال، نیازمند توجه به ویژگی‌های مذهبی، اجتماعی و فرهنگی خاص جامعه ایرانی نیز می‌باشد.

در این میان افراد، گروه‌ها و نهادهای خاص هر کدام از منظر دید خود به این مسئله پرداخته‌اند. وجود این افراد، گروه‌ها و نهادها در کنار پیچیدگی و وجود مباحث مختلف در خصوص زنان، دست‌مایه‌ی بحث‌ها، گفتگوها، گزارش‌ها، پژوهش‌ها، کنفرانس‌ها، مقالات، طرح‌ها و کتاب‌های متفاوت گشته است؛ که هر کدام با توجه به نوع نگرش نظریه‌پردازان، روش کار، چند و چون استفاده از منابع، چگونگی درک موقعیت‌های زمانی مکانی و مورد پژوهش و بررسی شرایط مختلف اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی دوره‌ی مورد نظر، مورد توجه قرار می‌گیرد.

همان‌گونه که پیشتر گفته شد، برای پراختن به مسائل زنان آگاهی از نظرات و نتایجی که صاحب‌نظران در خصوص مسائل زنان به‌دست آورده‌اند، حائز اهمیت است. در این مقاله سعی شده است به نمونه‌ای چند از این کتاب‌ها اشاره گردد. مهمترین کاری که می‌توانست در زمینه‌ی مسائل مربوط به زنان صورت گیرد، منبع‌شناسی در خصوص کتاب‌ها و مقالاتی است که در این مورد به نگارش در آمده است. این کار از آن رو ارزشمند است که به علاقمندان مسائل زنان هم از حیث دسترسی به منابع موجود و هم از حیث آگاهی دادن در باره کارهایی که صورت گرفته کمک می‌نماید.

آشنایی با کتاب‌شناسی زنان

در این زمینه می‌توان از کتاب «منبع‌شناسی زنان» (جلد ۱ و ۲) نام برد. گردآورندگان این مجموعه‌ی ارزشمند منیژه نجم عراقی، مرسده صالح‌پور، نسترن موسوی می‌باشند. اولین چاپ جلد اول این کتاب در نشر «دیگر» به سال ۱۳۸۱ منتشر شد. جلد ۱ مجموعه‌ای است از اطلاعات منبع‌شناختی، اعم از کتاب و مقاله که درباره‌ی زنان به چاپ رسیده است.

انگیزه‌ی اصلی نگارندگان آن دل‌بستگی به کسب هویت مستقل و نیز علاقمندی به افزودن به دانش عمومی در سایه‌ی جستجو در آثار مکتوب منتشر شده، در خصوص زنان عنوان شده است. در مورد انتخاب کتاب‌ها، روزنامه‌ها، ماهنامه‌ها و فصل‌نامه‌ها برای استخراج منابع، مبنای گزینشی آن‌ها بیشتر، پررنگ بودن گرایش زنانه‌ی این آثار بوده است.

مطلب دیگر این‌که محور عمده‌ی کار گردآوری منابع مربوط به زنان، در ۱۷، ۱۸ سال گذشته بوده است. آنان بررسی منابع قدیمی‌تر را به کتابی دیگر موکول کردند.

در خصوص منابع هر فصل این کتاب، مرتب کردن آن‌ها، بنا بر تقدم تاریخی متداول نبوده است و نیز از منظم کردن فصل‌های این مجموعه به ترتیب حروف الفبایی نام پدیدآورندگان یا منابع خودداری شده است، که در بیان علت آن ذکر گردیده است:

«علتی جز این ندارد که می‌خواهیم به مخاطبان خود به‌طور عملی نشان دهیم که اقبال به انتشار موضوعات مربوط به زنان و نیز گسترش کمی نویسندگان زن به‌طور کلی و در بسیاری موارد، خاص دو دهه‌ی اخیر است».

به اعتقاد آنان در این دو دهه بروز نوعی «خودآگاهی زنانه در سطح علنی‌تر و گسترده‌تر در جامعه موجب طرح مسائل مربوط به زنان در قالب نوشته‌های متنوع گشته است.

جلد ۲ این کتاب به سال ۱۳۸۲ در همان نشر «دیگر» به چاپ رسید و توسط همان گردآورنده‌گان مجموعه جلد ۱ به نگار درآمد.

جلد ۲ اختصاص به گردآوری اطلاعات منبع شناختی بخش اعظم آثار انتشار یافته‌ی مربوط به زنان درباره زنان و نوشته‌های زنان در سال‌های ۱۳۸۰ و ۱۳۸۱ می‌باشد.

یک نمونه از معرفی صوری کتاب در این منبع به شرح ذیل است:

آبوت، پاملا ولکروالاس، جامعه‌شناسی زنان، ترجمه‌ی: منیژه نجم عراقی، تهران: نشر نی، ۱۳۸۰.

کتاب دیگری که در خصوص زنان می‌توان ذکر کرد، «دانشنامه‌ی زنان فرهنگ‌ساز ایران و جهان» است. زن از کتیبه تا تاریخ. دارای ۲ جلد، نویسنده‌ی آن: پوران فرخزاد و ناشر آن انتشارات زریاب که سال ۱۳۷۸ چاپ اول آن به ثمر رسید. این کتاب به عنوان کتاب مأخذ در دسترس دوستداران زندگی‌نامه‌های زنان پیشرو و فرهنگ‌ساز جهان قرار می‌گیرد. نام افراد در این کتاب به ترتیب حروف الفبا برحسب نام خانوادگی تنظیم شده است. این کتاب کوششی است که خود نویسنده، به تنهایی با بررسی‌های شبانه‌روزی و جستجو در میان کتاب‌های گوناگون داخلی و خارجی، مجلات، فرهنگ‌نامه‌ها، دایرةالمعارف‌ها و بسیاری کتب کوچک و بزرگ فارسی و غیرفارسی به ثمر رسانیده و به رشته تحریر درآورده است. نمونه‌ای از کار نویسنده در این کتاب:

ترکان خاتون «ملکه» سده‌ی هفتم ه‍.ق *Queen Tarkan Xatun*

ترکان خاتون بانویی که زمانی را به حکومت کرمان گذراند، از خاتون‌های نام‌ور است که

مورد توجهی خاص هلاکوخان بود و پایه‌های حکومتش بر میل و اراده‌ی او قرار داشت. ازدواج ترکان خاتون نیز که دختر سلطان جلال‌الدین منکرنی بود به اراده‌ی هلاکوخان ترتیب داده شد و او در سال ۶۵۶ ه‍.ق به پاس خدمات ملک صالح پسر بدرالدین لولو یکی از ملوک ایوبی به زوجیت او درآمد و به زودی شخصیت محکم و نافذی که داشت نقش نخست دربار او را بر عهده گرفت و پس از جلوس قویلی‌ای قآن بر تخت خانی که منجر به سپردن حکمرانی ممالک جیحون و شام و مصر به هلاکون خان شد، هلاکون خان نیز به پاس تعلق خاطری که به ترکان خاتون داشت، حکومت کرمان را به او سپرد.

نمونه‌ی دیگر از این دست کتاب‌ها «فرهنگ زنان پژوهشگر در علوم انسانی» است، این کتاب توسط معاونت پژوهشی و آموزشی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و به کوشش رؤیا صدر و توسط انتشارات «برگ زیتون» به دنیای کتاب وارد شد. چاپ اول این کتاب در پاییز ۱۳۷۷ بود.

در زمینه کتاب‌شناسی زنان از کتاب‌های زیر نیز می‌توان نام برد:

«کتاب‌نامه زن»، گردآوری و تنظیم زهرا چهره‌خند و صدیقه سلطانی‌فر، با همکاری جامعه‌ی زنان انقلاب اسلامی ایران: تهران، با همکاری مؤسسه مطبوعاتی افتخاریان، ۱۳۵۹، حاوی مشخصات کتاب شناختی بیش از ۳۰۰ کتاب درباره‌ی زنان با محدوده‌ی زمانی کتاب‌شناسی تا سال ۱۳۵۸.

«مقاله‌نامه‌ی زن»، مریم رعیت علی‌آبادی، شهرزاد طاهری لطفی، نوشین عمرانی، تهران: دفتر پژوهش‌های فرهنگی، ۱۳۶۸. این فهرست حاوی مشخصات سال ۲۷ مقاله است که در روزنامه‌ها و مجله‌های فارسی پیش و پس از انقلاب درباره‌ی زنان چاپ شده است.

از دیگر موارد کتاب‌شناسی، مربوط به زنان می‌توان به کتاب‌هایی اشاره کرد که قصد آگاهی دادن به زنان در خصوص حرکت‌ها، جنبش‌های اجتماعی زنان و فعالیت‌های فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و حقوقی آن‌ها و نظریه‌پردازی‌های موجود پیرامون زنان و فعالیت‌های آنان را دارند.

چگونگی شکل‌گیری و جریان یافتن جنبش‌های اجتماعی زنان (فمینیسم) در طول تاریخ مسأله‌ای است که در بدو ورود به مسائل زنان فکر را به خود مشغول می‌دارد. آگاه شدن از

انگیزه‌ها، نظرات، اهداف و فعالیت‌های سایر زنان و نتایج اقدامات آن‌ها همیشه مورد توجه بوده است و در این راستا است که سعی گشته یا با تحقیق و بررسی، دست به جمع‌آوری اطلاعات و ریشه‌یابی آن‌ها پرداخته شود یا به توضیح و توصیف آن‌ها بسنده شود.

به هر صورت آثار موجود در این زمینه یا حاصل تلاش و کوشش خود زنان در داخل ایران بوده است یا ترجمه‌ای از آثار موجود در این خصوص از زبان‌های خارجی از جمله نمونه کارهایی که در این زمینه می‌توان به آن‌ها اشاره کرد، در این بخش از مقاله می‌آوریم:

«زن و مشارکت سیاسی - اجتماعی» که توسط مرکز امور مشارکت زنان ریاست جمهوری تهیه و تدوین گشته است. این کتاب در تهران، توسط انتشارات برگ زیتون به سال ۱۳۸۰ به چاپ رسید.

این کتاب، مشارکت سیاسی - اجتماعی زنان را به عنوان بخش مهمی از مشارکت آنان در روند توسعه جامعه مورد بررسی قرار می‌دهد، علاوه بر بررسی تاریخچه‌ی مشارکت سیاسی و اجتماعی زنان به بیان پیش‌زمینه‌های لازم برای حضور گسترده‌ی آنان در جامعه‌ی پردازد که از آن جمله می‌توان پایدار کردن عدالت اجتماعی و حمایت از آسیب‌دیدگان اجتماعی، جهت‌گیری تخصیص منابع لازم برای مشارکت زنان در توسعه اجتماعی و نیز گسترش خدمات تأمین اجتماعی را نام برد.

این مجموعه برخاسته از دغدغه‌های همیشگی در مورد زنان و دستاورد تلاش‌های جمعی بوده و محصول سخنرانی‌ها و مقالات متعددی است که طی ایام ولادت حضرت فاطمه علیها السلام در سال ۱۳۷۹ ارائه شده و سعی دارد به طرح آراء صاحب‌نظران، متخصصان و کارشناسان مسائل مختلف با عنایت به دوران گذار توسعه بپردازد.

این مجموعه در ۴ جلد با عناوین زنان، توسعه و تعدد نقش‌ها، زن و مشارکت سیاسی و اجتماعی، معرفت‌شناسی حضرت فاطمه علیها السلام - زن و حقوق انسانی، منتشر می‌شود.

کتاب دیگر در این زمینه عبارت است از:

«مشارکت سیاسی زنان در ایران» به قلم دکتر نسرین مصفا است، این کتاب توسط وزارت

امور خارجه در سال ۱۳۷۵ به چاپ رسیده است. نویسنده در این کتاب، اشاره دارد که بهبود وضعیت زنان و به تبع آن جامعه در کنار عوامل ساختاری به مشارکت آن‌ها بویژه در تصمیم‌گیری‌ها، از پایین‌ترین تا بالاترین سطوح ارتباط دارد به عقیده نگارنده، مشارکت یک معیار ارزشمند در مقیاس جهانی است و برای شهروندان (مرد و زن) یک عنصر حیاتی در رسیدن به تعالی اجتماعی است. برای درک ارزش و جایگاه آن در هر جامعه با فرهنگ‌های متفاوتی، همکاری بین محققان و دست‌اندرکاران اجرایی ضروری است. درک بهتر مسائل زنان و منابع تغییر ارزش‌های اجتماعی و تأمین شرایط مناسب برای مشارکت کامل و برابر زنان در زندگی سیاسی مورد نیاز است. در این راه کسب شناخت از طریق پژوهش علمی ضروری است، زیرا چیزی که دانسته نیست مورد تحمیل نیز نمی‌تواند قرار گیرد.

به عقیده‌ی ایشان برای تعالی زن ایرانی می‌توان قدم‌های زیر را برداشت:

- ۱- سیاست‌گذاری ملی، مقتضی با وضعیت فرهنگ جامعه،
- ۲- تشکّل در گروه‌ها و جمعیت‌ها برای بیان خواسته‌ها،
- ۳- خلق و گسترش ساز و کارهای ساختاری مناسب برای ارتباط زنان با نظام سیاسی،
- ۴- استفاده از نخبگان زنان در وضعیت اخذ تصمیم.

این کتاب در ۵ بخش تدوین شده است: بخش اول به کلیات اختصاص دارد. در این بخش طرح مشارکت سیاسی زنان در ایران و سؤال اساسی تحقیق پیرامون رابطه بین توانایی تنظیمی نظام ج.ا.ا. در ایجاد مشارکت سیاسی زنان بیان می‌گردد.

بخش دوم: بررسی مبانی نظری مشارکت سیاسی و مروری کلی بر نوشتارهاست.

بخش سوم: مشارکت سیاسی زنان است. در این بخش فرایند اعطای حقوق سیاسی به زنان مورد توجه قرار می‌گیرد و سپس دلایلی که علیرغم برخورداری از حقوق مساوی در قوانین اساسی، زنان هنوز مشارکت‌کنندگان کامل و واقعی در صحنه‌ی سیاسی کشورها نیستند بیان می‌شود.

بخش چهارم: اختصاص به تحلیل مشارکت سیاسی زنان در ایران دارد که با توجه به

عوامل مؤثر در محیط داخلی و نقش زنان در فرآیند نظام سیاسی بیان می‌گردد. بخش پنجم: بررسی نتایج مطالعه‌ی میدانی حاصل از ۱۵۰ پرسشنامه توزیع شده در میان زنان است.

کتاب دیگر در حوزه‌ی مطالعات زنان کتاب «فرهنگ نظریه‌های فمینیستی» است. این نوشتار، کتابی است در حوزه‌ی تئوری پردازی‌های پیرامون زنان، جنبش‌های اجتماعی و فمینیسم. این کتاب گزارش جامع - بیناد فرهنگی و بین‌المللی در زمینه‌ی اندیشه‌ی فمینیستی معاصر است. هدف این فرهنگ، گسترش دانش زنان در مورد فمینیسم و تحرک بخشیدن به فعالیت‌های تحقیقاتی در این حوزه است.

هدف نخستین این فرهنگ، این است که نشان دهد چگونه نظریه‌ی فمینیستی هم با محیط آکادمیک و هم جامعه در چالش است و هم در همین محیط‌ها شکل می‌گیرد، هدف دوم ارائه‌ی نظریه‌ی فمینیستی به صورت مجموعه‌ی منسجم پژوهش، به نحوی شایسته و نیز بررسی ماهیت نظریه فمینیستی در جهت تحولات فمینیسم است.

هدف بنیادین نظریه فمینیستی شناخت سرکوب زنان بر مبنای نژاد، جنسیت، طبقه و ترجیح جنسی و چگونگی تغییر آن است.

نظریه‌ی فمینیستی اهمیت تجارب فردی و جمعی زنان و مبارزاتشان را آشکار می‌سازد. این نظریه به تحلیل چگونگی ایجاد تفاوت جنسی درون جهان ذهنی و اجتماعی می‌پردازد و تجارب برآمده از این تفاوت‌ها را مورد ارزیابی قرار می‌دهد.

این فرهنگ نامه، ابزارهای ذهنی لازم برای شناخت تبعیض جنسی، سیاسی، اقتصادی و روش‌های تحلیل مناسب با خط مشی فمینیستی را در اختیار ما می‌گذارد.

این فرهنگ‌نامه، در حقیقت ترجمه‌ای است از دو کتاب جدا که مترجمان، آن‌ها را با تغییراتی در یک مجموعه کتاب جمع‌آوری نموده‌اند.

کتاب اصلی که تحت نام «فرهنگ نظریه‌های فمینیستی» اثر مگی هام بود و کتاب دوم که «فرهنگ انتقادی فمینیسم و پسا فمینیسم» نوشته‌ی سارا گمبل است.

در کتاب اول تأکید نویسنده بر نظریه‌ها بود و نه افراد. لیکن در کتاب دوم بیوگرافی افراد نیز وجود دارد. نیز مترجمان برخی از مباحث را که به نظرشان مهم می‌آمده، لیکن در هیچ یک از این دو کتاب نبوده، با جمع‌آوری اطلاعاتی از اینترنت بر آن افزودند، همچون معرفت‌شناسی فمینیستی، نئولیبرالیسم و جهانی شدن.

در باب مسائل حقوقی زنان نیز کتاب‌هایی چند به چاپ رسیده است. «قوانین و مقررات ویژه‌ی زنان در جمهوری اسلامی ایران» نمونه‌ای از این تلاش‌هاست که در جهت آگاهی دادن به زنان نسبت به قوانین ویژه‌ی خویش است. این کتاب زیر نظر مرکز امور مشارکت زنان ریاست جمهوری توسط طیبه آرتیدار، گردآوری و تدوین شده است. نشر این کتاب را برگ زیتون برعهده داشت. چاپ دوم این کتاب سال ۱۳۷۹ می‌باشد.

اهمیت این کتاب از آن جاست که زنان به طور عام در چارچوب قوانین و مقررات جاری هر کشور، از حدود آزادی‌ها و مسؤلیت‌های خود در جامعه آگاه می‌گردند. آگاهی یافتن آنان از آنچه که در قوانین کشورشان برای آنان در نظر گرفته شده، آن‌ها را متوجه حقوق خویش و یا خلاءهای موجود در قوانین نسبت به حقوق انسانی‌شان می‌نماید. این مجموعه تلاش دارد تا ضمن آشنایی جامعه زنان از حقوق خویش به امکان بررسی خلاءهای موجود ناشی از نقص قوانین یا عدم اجرای صحیح آن را فراهم نموده و برای دستیابی به جامعه‌ای مطلوب نیازهای موجود را بهتر نمایان سازد.

چاپ اول این مجموعه شامل دو بخش عمده‌ی قوانین و مقررات به صورت جداگانه و با تقسیم‌بندی موضوعی و تاریخی در سال ۱۳۷۶ انتشار یافت و در چاپ جدید به منظور سهولت بهره‌برداری از قوانین و مقرراتی که در جهت اجرای آن‌ها به تصویب رسیده، در ادامه آمده است. بدین ترتیب ضمن تقسیم‌بندی موضوعی قوانین و مقررار به صورت توأمان، مطالب هر بخش از حیث تاریخی نیز تنظیم و به ترتیب ذکر شده است.

این مجموعه شامل هفت بخش می‌باشد و به ترتیب موضوعات قانون اساسی، قوانین و مقررات حقوقی و کیفری، بین‌المللی، استخدامی، اجتماعی و فرهنگی ذکر گردیده است.

علاوه بر آن، قوانین حقوقی، اجتماعی استخدامی که عمدتاً خاص زنان نبوده اما به نحوی با آن مرتبط بوده و به‌طور کلی همیشه مورد مراجعه قرار می‌گیرد، یا به نوعی منشاء پاره‌ای از قوانین دیگر به شمار می‌رود، به چاپ دوم این کتاب (همچون چاپ اول) افزوده شده است. در مجموعه‌ی حاضر علاوه بر قوانین، دستورات جدیدالتصویب، سیر تحولات قوانین و مقررات در ابتدای هر بخش گنجانده شده است.

نیز به منظور تسهیل استفاده از کتاب، واژه‌نامه‌ی اصطلاحات حقوقی در نظر گرفته شده و سعی گردیده است، حتی‌الامکان اصطلاحات به صورت سلیس و روان تعریف گردد و در عین حال رساننده‌ی مفهوم و معنای صحیح حقوقی نیز باشد.

در بخش پایانی کتاب جدول مقررات منسوخه و فاقد اعتبار درج گردیده است. نیز نمایه عبارات و یا اصطلاحات حقوقی به ترتیب حروف الفبا تنظیم گردیده است. از منابع مورد استفاده می‌توان به نتایج حاصله از استعلام مقررات غیرمحرمانه‌ی وزارتخانه‌ها و سازمان‌ها و نهادها و دیگر مراکز دولتی و غیردولتی را نام برد.

کتاب دیگری که در حوزه‌ی مطالعات زنان مهم است، کتاب «آموزش حقوق انسانی زنان و دختران (اقدام محلی / تغییر جهانی)» اثری در خور توجه است.

نویسنده آن جولی مرتوس با همکاری نفسی فلاونزر و ملیکا دات. مترجم آن فریبرز مجیدی، ناشر نیز دنیای مادر و چاپ اول آن به سال ۱۳۸۲ (تهران) بوده است.

در مقدمه‌ی کتاب آمده است: جمله «حقوق زنان، حقوق انسانی است» در دهه‌ی ۱۹۹۰ به صورت شعار وحدت‌بخش مهمی برای زنان سراسر جهان درآمده است. این جمله هم مبین عزم راسخ زنان برای مطالبه‌ی حق طبیعی نیمی از بشریت و هم نشان‌دهنده‌ی خشم ما است؛ از این که چرا چنین بیان بدیهی و آشکاری برای کسب پذیرش جهانی این همه وقت گرفته است. این کتاب تلاشی است بر لزوم اجرای کارهای بیشتر در زمینه‌ی بررسی و تشریح معنی حقوق انسانی زنان و دختران.

کتاب با زبان مواد و مطالب آموزشی حقوق بشر از این نیاز سخن می‌گوید. موادی که

موضوع‌های مربوط به حقوق بشر را تشریح می‌کنند و نمونه‌هایی از آن مواد را به دست می‌دهند و در عین حال تمرین‌هایی نیز در اختیار می‌گذارند که امکان تفحص در نحوه‌های خاص تأثیرگذاری این مسائل و موضوعات بر زندگی هر گروه از زنان یا مردان، دختران یا پسران را فراهم می‌آورند.

در چارچوبی مربوط به حقوق بشر همچنین ابزارها و وسایلی برای تعریف و تحلیل تجربه‌های زنان در زمینه‌ی پایمال شدن حقوق‌شان و جبران خسارات به شیوه‌هایی که جامعه‌ی بین‌المللی به رسمیت شناخته است، فراهم می‌آورد. و بالاخره ایجاد چارچوبی مشترک برای گردآوری تجربه‌های گوناگون زنان و ظهور دسته‌ی وسیعی از راهبردهای مربوط به تغییر را موجب می‌شود.

نیز اعتقاد دارد که زبان حقوق بشر هسته‌ی نابرابری زنان و دختران را می‌شکافد. انسانیت‌زدایی از زنان را موجب رونق و رواج تبعیض و خشونت بر ضد زنان می‌داند و اصول حقوق بشر را راهگشای خوبی برای زنان در استیفای حقوق خویش بیان می‌دارد که در اصول حقوق بشر خواسته شده است که به آداب و آئین‌هایی که در آن‌ها زنان و دختران موجوداتی کمتر از انسان‌های کامل تلقی می‌شوند خاتمه داده شود.

این کتاب درصدد نشان دادن و اثبات این نکته است که چگونه با زبان حقوق بشر می‌توان داستان زندگی دختران و زنان را بیان، بررسی و مطرح کرد و آن‌ها را در چارچوبی وسیع جای داد، حقوق انسانی به ماکمک می‌کند که از مرحله‌ی سخن درگذریم و به مرحله‌ی عمل گام نهیم. هدف این کتاب آن است که به مدافعان حقوق بشر کمک کند که این‌گونه دعاوی را در جنبه‌های متعدد زندگی زنان و دختران تشخیص دهند و باز شناسند. گام بعدی راه حرکت از مرحله‌ی شناخت حقوق، به مرحله‌ی توانمند ساختن حقوق می‌داند. هر بخش از این کتاب مفاهیم و طرح‌هایی برای سازمان دادن به عمل در سطح جامعه، ایالت، منطقه و یا جهان در دسترس خواننده قرار می‌دهد.

در این کتاب اعتقاد بر این است که همواره باید کاری کرد که در این اسناد و مفاهیم بشر

دوستانه چیزی بیش از کلمات «خوش آیند» بر روی کاغذ درج شوند، باید با کمک یکدیگر راه‌هایی یافت که نظریه‌پردازی درباره‌ی حقوق بشر را تبدیل به اقدام کرد که به تغییر مهم و معنی‌داری در زندگی ما و در جهان بینجامد.

نویسنده معتقد است، ما می‌توانیم از طریق اقدام محلی، تغییری جهانی پدید آوریم. در پایان، حقوق زن از آغاز زندگی از یونان و روم باستان تا زمان حاضر در اروپا، خاور دور، آمریکا، کانادا، بعضی کشورهای آسیایی و آفریقایی را بررسی کند. این نگاه هرچند کوتاه است، لیکن برای دست یافتن به اطلاعات اولیه از چگونگی وضعیت زنان در اعصار پیش قابل توجه است.

این کتاب تلاشی است تا از لابه‌لای افکار و عقاید گذشته و حال، فراگشت تحول و پیشرفت زنان را در دسترسی به حقوق نشان و نمایاندن شخصیت انسانی خودشان نشان دهد. از دیگر آثار قابل ذکر در این باره کتاب نای سعدون می‌باشد.

«نای سعدون» که حقوقدان برجسته‌ای در اسپانیاست، با تبخیر چشمگیری در حقوق زنان در سطح بین‌المللی، بدون تعصب و یا پیش‌داوری و دور از تنگ‌نظری ایدئولوژ به مسأله‌ی زنان پرداخته و تاریخ فشرده‌ی آن را در اختیار خواننده می‌گذارد.

این کتاب از ۳ بخش تشکیل شده است:

بخش اول تحت نام «دوره‌ی اسطوره» از عصری سخن می‌گوید که مرد از تفویض حقوقی مشابه به حقوق خود به زن خودداری می‌نماید. مردان برای آن که زنان تاریخ را تحمل کنند به مطرح کردن اسطوره‌ها روی می‌آورند.

بخش دوم کتاب تحت نام نخستین گام‌ها به تابوهای جنسی و اجتماعی و مبارزه‌ی زنان علیه آن‌ها می‌پردازد و از جنبش‌های فمینیستی و دستاوردهای آن یاد می‌کند.

بخش سوم که به «حقوق زن در کشورهای مختلف در آخر قرن بیستم» اختصاص دارد، حقوق زن در قوانین اساسی چندین کشور مختلف در اقصی نقاط جهان را بیان می‌دارد.

این کتاب به مترجمی گیتی خُرسند، ویراستاری عبدالرحیم مرودشتی، در تهران و توسط

انتشارات کویر، در سال ۱۳۷۸ اولین چاپ خود را به ثمر رسانید.

از دیگر آثار مربوط به کتاب‌شناسی زنان کتابی است با عنوان «چکیده پایان نامه‌های تحصیلات تکمیلی ۸۲ - ۱۳۷۹» که با کوشش مشترک دانشگاه الزهراء و مرکز امور مشارکت زنان ریاست جمهوری، تهیه و در سال ۱۳۸۳ در ۱۷۵ صفحه منتشر شده است.

این کتاب دربر دارنده معرفی و چکیده نویسی نود و هفت (۹۷) عنوان پایان نامه‌ها و رساله‌های کارشناسی ارشد و دکترای مربوط به زنان است که توسط دانشجویان مرد و یا زن با حمایت مالی دانشگاه الزهراء و مرکز امور مشارکت زنان ریاست جمهوری با مساعدت فکری و علمی دانشگاه‌های تهران و شهید بهشتی تدوین یافته و دفاع شده است. در معرفی هر یک از پایان نامه‌ها، ابتدا عنوان و موضوع پایان نامه ذکر شده است. سپس نام دانشجو، نام دانشگاه مربوطه و بالاخره تاریخ نگارش و دفاع از رساله و پایان نامه آمده است. و در پایان چکیده‌ای از محتوای رساله و پایان نامه ارائه شده است.

معرفی کتاب‌هایی که در این نوشتار آمد، تلاشی بود در جهت معرفی نمونه‌هایی چند از فعالیت در حوزه‌ی نشر زنان، هرچند که فعالیت‌ها در این زمینه بسیار است و در سال‌های اخیر رشدی افزون‌تر یافته است؛ لیکن آن چه حائز اهمیت است، این نکته است که آگاهی از آن چه در خصوص زنان، چند و چون کار، کیفیت، کمیت و اثرات اجتماعی به بار آمده از آن کار دارد، تلاش‌های بعدی در خصوص زنان را در مسیر تازه و روشن‌تری در رویارویی با مسائل زنان و حل آنها قرار می‌دهد. باشد که شاهد آثاری دیگر در حوزه‌ی مطالعات زنان از منظری نو باشیم.

پرویشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی